

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

1923-рэ ильясым
гээтхалэм
кыщегъэжьагъзу кыыдэклы

№ 225 (21479)

2017-рэ ильяс

БЭРЭСКЭЖЬЙИ
ТЫГЬЭГЬАЗЭМ и 13

Адыгэ
Голос адыга **макъ**

Адыгэ Республикаэм и Правительствэ игъэзет

Гъесэнгъэм иучреждениехэм явтопарк гъэкіэжьыгъен
ным къызэрэшыдэлъытагъэу, республикэм ирайонхэм
автобус 11 къафащэфыгъ. Адыгэ Республикаэм и
Лышъхъэу Къумпыл Мурат
ахэм яункыбзэхэр ты-
гъусэ мэфэкі шыкіэм
тетэу аритыжьыгъэх.

Ягъогу мэфэнүм фэши

Мы зэхахьэр рагъэжьенем
ыпекі АР-м и Лышъхъэ гъесэнгъэмкэ гъэорышапхэху
муниципальнэ образованиехэм
ащылхэм ыкы автобусхэр
къызфащэфыгъэ къоджэ гурыт
еджаплхэм ящахэм alyklar. Гъесэнгъэм исистемэ ило-
фыгъохэм, мышкіэ пшъэриль
шъхъаэу къэуцуухэрэм, тап-
кэ анаэ нахь зытырагъэтын
фаехэм ахэр атегуышыагъэх.
Шъхъэихыгъэ зэдэгүүшүэгъоу
щыагъэм хэлэжьагъэх АР-м
и Къэралыгъ Совет — Хас-
сэм и Тхъаматэу Владимир
Нарожнэр, Адыгейим и Пре-
мьер-министрэ ипшъерильхэр
зыгъэцкіэрэ Наталья Широ-
ковар, республикэм гъесэнгъэмрэ
шынхъэ Аныаур, АР-м и Парламент ипрофиль-
нэ комитет итхаматэу Шеу-
джэн Тембот.

УФ-м и Президент къыгъэ-
уцугъэ пшъэрильхэр респуб-
ликэм иеджэпэ гъэнэфагъэхэм
яхылгагъэхэр гъэцэглагъэх зэ-
рэхууцэх къэзэрэугоицэхэм
анаэ тырадзагъ. Къоджэ еджа-
лхэм ящахэм къызэралуагъэмкэ,
пшъерильхэр къафа-
гъэуцугъэхэр зэкэ зэшюхы-
гъэх хууцэ плюми ухэуку-
щтэп. Гъесэнгъэм исистемэ
зэхъокынгъешоу фэхуугъэ-
хэм къэлэгъаджхэм, къэлэ-
еджаклохэм, нытыхэм осэ-
шту фашы.

Гъесэнгъэм хэхоныгъэхэр
ышынхъэмкэ, еджаплхэм яма-
териальнэ-техничесэ зытет на-
хышуу хуунымкэ ыэпилэгъу
къафэххурэ АР-м и Лышъхъэ
къэзэрэугоицэхэр фэрэзагъэх.

Республикэм ипаще къызэ-
риуагъэмкэ, къэлэгъаджаклохэм
гъесэнгъэм тэрэз ягъэгъото-
гъэнэйр еджаплэм, къэлэгъа-
джхэм яшъэриль шъхъаэу
щыт. Мыш фэдэ учреждени-
ем къычкырэ ныбжыкэм
шынгъэх куухэр леклэлын
обществэмкэ мэхъанэшо и.

— Тиньбжыкхэм щынгъэ-
гъэм чылгэ гъэнэфагъэ щау-
бытынхъэмкэ, амалэу, лъэкіу
аэлкэлхэр агъэфедэнх аль-
кынхъэмкэ еджаплэм бэ ельы-
тигъэр. Ылшъэктэ къызэрэсгү-
тэу, пстэуми анах шъхъаэр
къыткэлхуухъэрэ лэлуххэм шэ-

гъэх куухэр ягъэгъотыгъэн-
хэр ары. Ашкіэ шьо, къэлэ-
гъаджхэм, инэу тышьущэ-
гугы. Гъесэнгъэм иучреж-
дениехэр шэпхъэшүхэм ади-
штэнхэм, ахэм яматериальнэ-
техничесэ зытет нахышуу
шынгъэним тапекли ыоф дэт-
шэшт, ау шьо къышүүтэфээрэ-
ри жууцэцкіэн фэе. Джыре
уахтэм пшъэриль шъхъаэу
зыфдгъэуцжыгъирэ республи-
кэм ит еджаплхэм зэкэ зы-
сменэу еджэнхэм тэхъанхэр
ары. Джаш фэдэу демографи-
ем ыльянкыкэ ыофхэм язы-
тет нахышуу шынгъэним, са-
быеу къэхъухэрэм япчагъэ-
хэгъэхъогъэним тинаэ теты-
ним мэхъанэшо ил, — къы-
луагъ Къумпыл Мурат.

Гъесэнгъэм исистемэ хэ-
хоныгъэхэр ышынхъэмкэ мы
аужыре ильсхэм республикэм
ыофшино зэрэшашагъэр, аш
ишуагъэктэ еджаплхэм гъэцэ-

кэжын инхэр зэрарашилла-
хэрэ, зэрээтирагъэпсыхъа-
хэрэ Адыгейим ипащэ къы-
луагъ. Аш даклоу гъесэнгъэм
иучреждениякхэри ашых. Мы
ильясым къуаджэу Адыгейкэм
еджаплхэм къыщызэуахыщт.
Къихашт ильясым къалеу Мые-
куупэрэ поселку Инэмрэ мыш
фэдэ учреждениехэм яшын
ащырагъэхэнэй агъэнафэ. А

пстэуми мэхъанэшо зэрялэр
республикэм ипащэ хигъэунэ-
фыкыгъ. Аш даклоу еджапл-
хэм явтопарк гъэкіэжьыгъен-
ним, ахэм яматериальнэ-техни-
чесэ зытет нахышуу шынгъэним
дэлэжъэштых, аэрэ клас-
сим ихэрэ къэлэгъаджаклохэм
тапекли шуухафтынхэр афа-
шыхээш ашыщт.

Аужыре шапхъэхэм адиштэ-
рэ автобус цыкхэу муници-
пальнэ образованиехэм якъо-
джэ еджэпэ 11-мэ къафа-
щэфыгъэхэм яункыбзэхэр

пальнэ бюджетхэм къахэхыгъэ
мылькумкэ мы ильясым ав-
тобуси 7 къафыгъ. Ильэси
10 нахыбэ хууцэу ыоф зы-
шээрэ мыш фэдэ автотранс-
порт 11-р къихашт ильясым
зэблахунхэу агъэнафа.

Республикэм ит псэупли 124-
мэ кваращиээс еджэпэ 71-
мэ къэлэцыкыу мини 3 фэ-
диз арашалхэр. Аш пае авто-
бус 70-рэ агъэфедэ. Ахэм зэ-
кхэм системэ «ГЛОНАСС»

зыфйорэр, тахографхэр ары-
тих, яшкыгъэ оборудованием-
кэ зэтегъэпсыхъагъэх. АР-м
и Лышъхъэ депутатхэр, минист-
рэхэр игъусэхэу автобусхэм
яункыбзэхэр зытефэхэрэм ара-
тыжыгъэх, ахэм афэгушуа-
гъэх, гъэхъагъэхэр ашынхэу
афэлэгъуа-гъэх.

ТХАРКЬОХЬО Адам.
Сурэтыр А. Гусевым тыри-
хыгъ.

Адыгейм и Лышъхъэ цыфхэр ригъэблэгъагъэх

Цыфхэр егъэблэгъэгъэнхэмкэ Урысые мэфэ зыкъым тегъэпсихъагъэу Адыгейм и Лышъхъэ Къумпил Мурат республикэм щыпсухэрэм ашыщхэр ригъэблэгъагъэх.

Къалэу Мыекуапэ, Адыгэ-къалэ, Джэдэж, Шэуджэн, Мыекъопэ ыкы Туцожь район-хэм къарыкыгъэхэм АР-м и Лышъхъэ зыкъыфагъэзагъ.

Ioфыгъоу къаатыгъэхэр

ашъхъэкэ зыгъэгумэкъихэрэм, джащ фэдэу социальне лъен-къом япхыгъэу щытыгъэх. Гущынэм па, ящэнэрэ сабыир къызыыхъукэ унэе псэуплэ зыщаши альэкъыщ чыгулахъ-

Щыклагъэхэр щылэх

Зыныбжь имыкъугъэхэм яIoфыгъохэмкэ Урысыем щызэхэшагъэм тигъусэ зэхэсигъо илагъ. Ар зэрищагъ АР-м и Премьер-министрэ ишпъэрылхэр зыгъэцкэйрэ Наталья Широковам.

Лъэнкъуитум азыфагу зэгурмыоныгъэ къихъагъэхэм, ахэм пшъэдэкъыж япхыгъэхэм Ioфыр нэмисэу зэгъэшүжыгъэнхэм фэгъэзэгъ кулыкью (служба медиации) гъесэ-нгъэм иучрежденихэм ашыз-захаагъэхэм зягъэушомбгъу-гъэмэн, зыныбжь имыкъугъэхэм Ioфыгъоу чыпъэхэр япхыгъэхэм, сабый ибэу е лъып-тээн зимиуу къенагъэхэм япхыгъунфынкэ ыкы ятхынкэ зако-ныр гъэцклагъэ зэрэхъурэм, нэмийкхэм аш щатгушыгъагъэх.

Медиацием икулыкью гъесэ-нгъэм иучрежденихэм ашыз-захаагъэхэм къэлэцкылхэм е къэлэцкылумрэ нахьыжхэм ашыщирэ азыфагу зэгурмыоныгъэ къихъагъэхэм, аш зыпа-рэки зифедэ хэмэль цыфыр къихъагъынхэр ары ишпъэрылхэр. Ахэм яIoфын непэ зэрээ-хэшагъэм АР-м гъесэ-нгъэмрэ шэнгээрээхэмкэ иминистрэ итуадзэу Къэрэтэбэнэ Махь-муд къитегущыгъагъ. Къулыкью зэрэныбжыкээр, Ioф зыдэ-пшъэн щыкъэгъабэ джыри зэрэ-щылэр, ау ахэм заушомбгъу-нным ыкы нахьыбэу шуагъэ зэрэхъурэм зэрэдэлжэхэрэр аш къихъагъэшыгъ. Къызэриуагъэм-кэ, медиацием икулыкью гъе-

сэныгъэм иучрежденихэм ашыз-захаагъэхэм яIoфын (ежьхэм яшоигъоныгъэ) цыф чанхэу нэбгырэ 619-рэ къихъагъэлажь. Ахэр Ioфэу ашэштэм фырагъэдажагъэх. Ильэсэм къэлэцкылхэм азыфагу къитэдэжгэх зэгурмыоныгъэхэм гъогогу 22-рэ ахэр рихыллагъэх ыкы тъяникохэр зэрэгшүжыгъэх. Нэхжим мы Ioфым тегущы-лэхээ, медиацием икулыкью-хэм шуагъэ зэрхэлэлти, ау яIoфын зэрэзэхэшэгъэхэм нахь куоу утегущыэн зэрищагъэ къихъагъэшыгъ. Джаш фэдэу мы куулыкью къэлэцкылхэм азыфагу зэмэзэгынгъэ къихъагъэхэм, ахэр зэгъэшүжыгъэнхэмкэ яшуагъэ къызэрэхорэр, ау къэлэцкылумрэ нахьыж ягорэмрэ, гущынэм пае, къэлэгъаджэхэр, азыфагу бирсыр къитэдажагъэх, ашкэ джыри а куулыкью амалышу зэрэмыхъурэр къэгущыгъагъэхэм къауагъ. Къэлэцкылум е зиххэгъум бэдэжэшагъэ зэрихагъэхэм, ар зэхэзэфын ыкы пшъэдэкъыж языгъэхын фэе органхэм анэмисэу, медиацием икулыкью хэм ялпыгъо лъэнкъуитум зэрэгшүжыкэ законыр укууагъэ зэрэхъурери зэхэсигъом къы-щыхагъэшыгъ.

ХҮҮТ Нээсээ.

Шуагъэу иэр нахьыб

Урысыем социальне страхование и Фонд ипилотнэ проектэу «Электронный листок нетрудоспособности» зыфиорэм Адыгейр хэхъагъ.

Электронный листок нетрудоспособности

Цыфыр зэрэсүмэджа-гъэр къэзүүшүхъатыре тхъапэм (больничный лист) итынкэ тиреспубликэ ит предприятие ыкы организации 140-м ехуу шыклаг-кэл тэхъагъэх, адэр къэ-нагъэхэм аш зыфагъэхъазыры.

АР-м псауныгъэр къу-хъумэгъэнхэмкэ иминистрэ итуадзэу Галина Савенковам къызэриуагъэмкэ, мы ильэсэм, бэдээгъум и 1-м къыщуяблагъэу электроннэ шыклагэ тэтийгээ болынчнэхэм ятын Адыгейими щы-рагъэжъагъ.

Ит къэралыгъо медицинэ учрежденихэм зэкъэми аш фэдэ амалхэр ялх. Джаш фэдэу мы проектын хэ-хъэх унэе клиникэхэри.

Адигейм Ioф щызышэрэ враач 600-м ехуумэ элек-троннэ шыклагэ тетэу больничнэ тхъапэм къэлэ-жынхэмкэ фитынгъэ я. Мы проектын Ioфын зиублагъэм къыщегъэж-гъэу шыклагэл тетэу больничнэ тхъэгэ 400-м ехуу тиреспубликэ щатыгъ. Миш шуагъэу илэм медицинэм Ioфын ямызакъоу, цыфхами уаса фашыгъ.

Электроннэ шыклагэ ашыщ больничнэ тхъапэм врачыр къыкэлбгэхъэжынхэм ыкы печатыр къытыригъэ-агъэхъижы.

Экспертхэм зэралтытэ-рэмкэ, коррупционнэ нэ-шанэ илэу джы мы Ioфын укъеклоплэн плъекы-щтэп, больничнэ тхъалэ пчьягъэу аратыгъэм ыкы вичэе ахэр къизытхы-кыгъэхэм алтыгъэлэнхэ адэлкыщт. Къэльзэн фое электроннэ шыклагэ зыт-хъэхкэ тхъапэм тетэу къатыре больничнэр зэрэшамыгъэзьештыр. Сыда пломэ цыфхэр мэкэ-ма-кэу аш фэбгэхъязырын-хэу щыт. Ioфын эхэм яшэхэмкэ мы шыклагъагъэзэгъэ Ioфэп, шхъадж ишоигъоныгъэ ельтигъэу мы системэм техханхэ адэлкыщт.

КИАРЭ Фатим.

Хэгъэгум итарихъ фэгъэхъыгъагъ

Тыгъэгъазэм и 9-м Хэгъэгум итарихъ фэгъэхъыгъэ тест Урысыем щызэхашагъ. Адыгеймкэ а Ioф-тхъабэр сыхъатыр 11-м къыщегъэжъагъэу Адыгэ къэралыгъо университетым щыкыагъ.

Зэхэшаклохэм къызэралорэм-кэ, мыш фэдэ Ioфхъабээм ишуагъэ къэклошт Хэгъэгум итарихъ Урысыем щыпсэурэ цыфхэм ашлэнхэмкэ, аш фэ-шагъэ хуунхэмкэ, анахэу ныб-жыкхэм тарихъым хэшыкы фыралыгъ, яхгъэу шу альэгъоу къэтэджынхэмкэ.

Тестын изэхэшэн къэшакло-фэхъугъ Къэралыгъо Думэм хэт Ныбжыкыкэ парламентыр. Федеральнэ проектэу «Мафэ къэс Урысыем сырэгушо» зы-фиорэм Ныбжыкыкэ парла-ментын Ioф дешэ. А проек-тый щыщэу мы Ioфхъабээри зэхашагъ.

Адигэ къэралыгъо универ-ситетым урамхэу Первомай-

Ioфшынхэм зэшлозыххэрэр.

Гээрекло тестын нэбгырэ 600 фэдиз хэлжъагъ. Мишы аш нахь мымакыу хэлэхъэнхэу заявкэхэр къатыгъ. Ахэр Мыекъопэ медицинэ колледжым, тиуниверситет хэт гуманитар-техническа колледжым, Мыекъопэ индустриальне техникумым ыкы сэнхъяат къэзытырэ еджаплэ пэпч нэбгырэ 100 нахь мымакыу къарыкыгъэх. Гурыт еджаплэхэм ачэсхэри, ныбжь зиэ цыфхэри тестын хэлажьэх.

Гэццэлэнхэм пынк!эхэу щытхэп, ахэр Москва дэт уни-верситетэу Ломоносовым ыцэ зыхырээм икэлэзегъаджэхэм зэхашагъуцагъэх.

Хэгъэгум итарихъкэ тестыр 2015-рэ ильэсэм къыщегъэ-жъагъэу ахы. Ар дунэе Ioфхъабээ хуульэ къекуалэхэ-рэм ябагъэки, хэгъэу пчья-гъэу хэлажьэрэмкэ.

Тестыр тыгъэгъазэм и 9-м ахы, аш икэхъэр и 10-м къыщегъэжъагъэу Ныбжыкыкэ парламентэу Къэралыгъо Думэм хэтэйм исайт Ioфхъабээм хэлжъагъэхэм рагъотэнхэу амал я. Нахь игъэкотыгъэу нэбгырэ пэпч баллэу къы-хыгъэу зэрэгшүжыгъэ зэрэхъурэм ишэхэзэгъэхэм ялтыгъохэр, ежь университетым истудент-хэр, ныбжь зиэ цыфхэри аш къеклоплэгъагъэх.

— Тестыр щатхынэу Адыгэ къэралыгъо университетыр къы-хахыгъ, — elo пүнүгъэ Ioфхъэмкэ университетым ипрорек-торэу Шхъакырэ Рустам.

— Тарихъымкэ факультетым Ioфын щытхэп ахы зэхэшэн

СИХЬУ Гошнагъу.

Чэзыур бэкэ нахь макэ

Хъущт

**Гушъхъэбанингъэ пстэуми
язехъакор унагъор ары.
Кіләцыкіум ичыгу, и
Хэгъэгу итарихъ ыкі
икультурэ шу ыльэгъухэу
къэтэджыным унагъор
икъежъап!, ыльапс.**

Социологхэм зэралтытэ-
рэмкэ, демографилем иофы-
гъохэр дэгъэзэжыгъэним иама-
лыр унагъохэу сабыщ е на-
хьыбэ зиэхэм япчьяаэ хэгъэ-
хогъэнир ары. Аш dakou, сабыиба зиэ унагъохэм об-
щественномым мэхъэн ику
аритыныр, ящыкэлэ-псэукэ
амалхэм зыкъягъэлтигъэнир,
яшынгъоныгъэхэр ыкі яфиты-
ногъэхэр къэхухумэгъэнхэр
хабзэм инэлпээту ригъэкыяхэ
хъущтэп.

Къэлгъэн фае, 2007-рэ ильэс-
сим къыщегъэжъагъэу респуб-
ликэм сабый 55143-рэ къы-
щыхъуг. 2016-рэ ильэсим
ищилэ-шэкіогу мазэхэм нэб-
гырэ 4991-рэ къэхуулаа ат-
хыгъ. 2015-рэ ильэсим ельы-
тыгъэмэ, ар нэбгыри 111-кэ нахь
мак.

Мы уахтэм Адыгем са-
быщ е нахьыбэ зыщапура
унагъо исыр 5753-рэ. Ахэм
ащыщэу унэгъо 4488-мэ фэ-
тъеклтэнхэр агъефедэх.

Унагъор гъэптигъэнимкэ, сабыеу къэхухэрэм япчаяаэ, ным имэхъанэ зыкъягъэлтигъэнимкэ республикэм про-
граммэ ыкі проект зэфэш-
хяафхэр щыпхыраах. Анахъэу зигугу къэтшыщтыр сабыщ е нахьыбэ зиэхэм ыпкэ хэ-
мыльээ чыгу лаххэр ятыгъэн-
хэм фэгъехыгъэ хэбзэгъэу-
цугъэр непэ гъэцкіагъэ зэ-
рэххуурэр ары. Аш фэгъехыгъэ
гүшүнгэту тшыгъэ Адыгэ
Республикэм мыльку зэфыщи-

щэу 3817-мэ е унэгъо лужъухэм япроцент 66-мэ чыгу лаххэр къаратынхэу лъэу тхыльхэр къатхыгъэх. Непэ ехъулэу нэб-
гырэ 1710-мэ яльэу афагъэ-
цэктэп. Лъэу тхыльэу къат-
хыгъэхэм янахьыбэр зыщип-
сэухэр къалэу Мыекуапэ (процент 49-рэ), Мыекъопэ районыр (процент 14), Тэхъутэ-
мыкье районыр (процент 15).

Нахь игъеклтэгъэу мы лъэ-
ныкъомкэ районхэм ащыкъэ-
барым итугъу къэпшымэ, Шэ-
уджэн районым къанэ щымылэу
чыгу лаххэр зифешшуашхэм
аратыгъ. Къатыгъэ лъэу тхыль

палийтхэм ялэнэу щытхэр
къызэрамыгъэнагъэхэр ары.

Зэфхысыжъхэм къызера-
гъэльагъорэмкэ, гъогу картэм
къызэрэдыхэлъытагъэу мы

Адыгем мыш фэдэ унэгъо
5753-рэ щэпсэу. Ахэм ащыщэу
3817-мэ е унэгъо лужъухэм япроцент
66-мэ чыгу лаххэр къаратынхэу
лъэу тхыльхэр къатхыгъэх. Непэ
ехъулэу нэбгырэ **1710**-мэ яльэу
афагъэцэктэп.

175-рэ къазеращафыхагъэкы-
гъэр. Мыекъопэ къэл адми-
нистрацием иофышэу Едьдэж
Русълан къызэриуагъэмкэ, псыр (метрэ 7556-рэ) ыкыл элек-
тричествоэр а чыпээм ращлэ-
гъяхэх. Джыри аш пэмычыжэу
щыль федеральне чыгу гек-
тар 32-республикэм иунае
ашыжынным ыуж итых.

Урсые Федерацием и Президентэу Владимир Путиным
къыгъэуцугъэ шшэрэиль шхъя-
лэхэм зыкэ ащыщ демографи-
фиемкэ иофхэм язытет на-
хыышу шыгъэнэр. Сабыибэ
зэрэс унагъохэм чыгу лаххэр
ятыгъэнхэмкэ иофхъабзэу
зэрахъэхэрэми ашкэ яшуагъэ
къэктэп.

Адыгэ Республикэм и Лыш-
хъэу Къумпыл Мурат мы
иофыр инэлпээту ригъэкырэп,

Республикэм и Къэралыгъо
Совет — Хасэм унашью ыышы-
гъэм тетэу унэгъо лужъухэм
къаратырэ чыгур ильэспишэ
емыжхэх яунае зытыраагъэ-
тхэн алъэкыщт. Джаш фэд,
чыгур бэджэндэу къызэрата-
гъэхэми, ар яунае арагъэтхы-
жынэу фитыныгъэ ялэ хуугъэ.

ЕплъыкIэхэр

Мы купым къыхиубытээрэ
нэбгырэ заулэхэм гушыгъэ-
тафхъуугъ.

**Екатеринэ ыкі Сергеий Бу-
тенкэхэм нэбгырипл!** aply.
Ящэнэрэ сабыир 2014-рэ ильэ-
сим къызафхъум чэзыум хэ-
ууочи, а ильэ дэдэм чыгу
лахь Родниковскэм къащара-
тагъ.

Сотых 13 хуурэ чыгу
лаххэр къытатыгъэм изытет
дэгүү дэд, — къелюатэ Ека-
теринэ. — Игъунэгъо газыр
рэкло, электричествоэри бэмь-
шэураащагъ. Хэбзэгъэуцугъа-
кіэр къызежэхэм, ар тиунаеу
ядгъэтхыгъыгъ. Социальне
иофытхъохэм яэшшохынкэ ар
льбэккүшшоу ышыгъэхэм зэу
ащыщэу Лышхъэу Къумпыл
Мурат фэтльэгъуугъ ыкі лъэ-
шэу тифэрэз. Джы тичыгу
псөөлэшшыгъэу Ѣзызэтдэгъэп-
сихъащтыр зыфдэштэм тегуп-
шысэ.

Жанна Алиева, сабыщ и:

— 2013-рэ ильэсим къы-
щегъэжъагъэу чыгу лахь зэ-
ратытхэм ячээзу тыхэт. Апэ
зэрэштыгъэр нэмькыгъ: къа-
лэу Мыекуали аш къыпышыл
къутырхэу чыгу лаххэр къа-
зызшатыгъэрэми ячээзу зэ-
фэшхыафыгъ. Зэкіэри зызэ-
хайхъэхажхэм, тывдэштыт хуу-
гъэр зэхэсфышшыгъэп. Ау къэ-
барэу къытлыбээсихэрэмкэ, мы
къэктэп ильэситум чэзыур
ыкіэм фэкционэу алошь, тыщ-
гүгы тэри тыхэфенэу.

Гүшүгъэу сзыифхъуулагъэхэм
ащыщ охтэ гъэнэфагъэкэ
уэзкээбэжьмэ, зэпахырэ узхэм
зыщяэзэхэрээ сымдэжэштыр
зыдэштэлээтийнэу тыхэтэхэх
шагошыгъэ лаххэр къызатефэгъэ
хуульфыгъэр. Ау ыцэ къытилон
ыдагъэп:

— Чыгу лаххэр къызаты-
тэм, лъэшэу тигушшыгъагъ. Аш
даклоу ищыкіэгъэшт инфра-
структурэхэр ращлэнхэм бэрэ
тежагъ, джы къызинсэгыгъэми
тыщэгүгы. Унэ тшынным тиуна-
гыкээтийнэу тигъэхэзэхэрээ
ащыщ итугъу.

Сабыщ е нахьыбэ зэрэс
унагъохэм инженернэ инфра-
структурэхэр ящэлэгъэним иофы-
гыгъу министрэхэм я Кабинет
изэхэсэгыгъо бэмьшэу
щыгъэхэм Ѣзыгъытагъэх. Мы
иофыгъом идэвээзэжын нахь
чанэу иоф дашэнэу Къумпыл
Мурат афигъэптиагъ.

ИШЫНЭ Сусан.

Сурэтхэм архыгъэр: Ирина
Бочарниковар; урамэу Низ-
поташнэм Ѣагошыгъэ чыгу
лаххэр.

44-м щыщэу 41-рэ афагъэцэктэп
ыкі процент 93-м нэсэу иофыгъор
щызэшшуахыгъ. Аш ыуж
къыкіэлъэктэп Кошхъэблэ рай-
оныр. Сабыщ е нахьыбэ зиэ

купым къыхиубытэхэрэм чыгу
лаххэр ятыгъэнхэм иофыгъо
муниципальне образованиехэм
икуу фэдизэу ашамыгъэцакі-
хэу къыхэх. Арышь, мы лъэ-
ныкъомкэ шшэрэльхэр зэшшо-
хыгъэнхэ, иофшэнэу агъэцкі-
штхэм апэуагъэхьашт мыль-
кур муниципалитетхэм къыда-
лтытэн зэрэфаер Комитетым
итхьаматэ хигъэунэфыгъыгъ.

Ирина Бочарниковар къызэ-
риуагъэмкэ, къалэу Мыекуали
нахь лъэу тхыльхэрэе къызы-
шатыгъэр. Унэгъо лужуу 1243-
рэ мы уахтэм чэзыум хэт,
156-рэ мы ильэсим хэууагъэх.
Чыгу лаххэр 240-рэ агъэхазы-
рыгъах, ильэсир имыкызэ
ахэми ятын аухыщт.

Шыгу къэдгэцкыжын, ура-
мэу Низпоташнэм чыгу лаххы

Мыекуали иаэропорт зыдэ-
штыгъэе чыпээмкэ гектар 70-
рэ 10-цэгээ хуурэ чыгум лахх-
эр 700 фэдиз къыхэгъэлтигъэнир
ары.

Къэралыгъо мылькум игъэ-
зеклонкэ Федеральне агент-
ствэм Къумпыл Мурат зэдэгү-
шыгъэхэд дишшыхи, гектар
331-рэ республикэм иунаеу
къыратыгъыгъ. Ау а зэпстэ-
уми псэүпэ ашыпшынэу хуу-
рэп. Мы уахтэм ищыкіэгъэ
тхыльхэр а чыгухэм апаль-
хэх, чээсум хэтхэм къихьашт
ильтэс афагошыщт. Зэрэ-
гъэнафэрэмкэ, 2019-рэ ильэ-
сим ехъулэу сабыщ е нахьыбэ
зиэ унагъохэм чыгу лаххэр
ятыгъэнхэм къызатыгъыгъ.

Шыгу къэдгэцкыжын, Адыгэ
тыгъэхэзэхэрээтийнэу тигъэх-
эхэрээтийнэу тигъэхэзэхэрээ
ащыщ итугъу.

**Къэралыгъо мылькум игъэзеклонкэ
Федеральне агентствэм Къумпыл
Мурат зэдэгүшыгъэхэр дишшыхи,
гектар 331-рэ республикэм иунаеу
къыратыгъыгъ.**

тыкіэхэмкэ и Комитет итхьам-
атэу Ирина Бочарниковар.

— Адыгем мыш фэдэ
унэгъо 5753-рэ щэпсэу, —
къелюатэ аш. — Ахэм ащы-

унэгъу 153-мэ заявление къат-
хыгъэм, унэгъу 123-мэ чыгу
лаххэр аратыгъ, процент 80-м
лаххэр иофыр агъэцкіагъ.
Красногвардейскэ районым

ТИЩЫКІЭГЪЭ ШЫПКЪ

**ЭТНОГРАФИЧЕСКИЙ ТУРИЗМ
В РЕСПУБЛИКЕ АДЫГЕЯ**

современное состояние и перспективы развития

ыкъи еплыкіеу ялехэр

Институтым ипащэу Лылужу Адам шуфес пэублэм ыуж этнотуризмэр дэгью зышыэхъэгъэ къэралыгъохэмрэ тихэгъэгу ичыпіе зэфешхъаффхэмрэ ягуу къышыгъ. Туристхэр мэфэ заулэр күшүхэм зышагъэпсэфээр зэрэклюжхэрэм нэмүкіеу лъэпкым ибайныгъэ: икультурэ, ишхыныгъохэм, хъакэм зэрэлгъохэрэм, хъаклэцым имэхъанэ, лъэпкъ шыуашхэм нэйуаса зызщафэшын плэекъишт зыгъэпсэфыпхэр зэрэтицикълагъэхэр кыхигъэшыгъ. «Шъофхэр, шыхэр, ыашхъаффхэр, аш нэмүкіеу пындыр, щаир къызэрэкъыхэрэр, лъэпкъ зэхэты-

тынхэмкіе институтым иофишхэр іепылэгъу афэхъунху И. Къэлешаор къяджагь.

Туристэу къаклохэрэм нахьышоу ташлэнным пае тигушхъебанингъ, типсукіе, тукультэр уакыыпкырыкымэ ахэм ташлогошшыгъонынэу елъытэ АРИГИ-м этнологиимрэ народнэ искуствэмрэкіе иотдел иофишшэ шыхъалеу Гъубжъекъо Марат. «Аш пае тихъакіеэхъем ижыкіе лъэпкыр зэрэпсэущтывгъэр зышальэгъущтунхэр ахашыхъаффхэм дэгью. Хэти фэефт лъэпкъ шышэ дахэр зышильэнэу, ар щигъеу сурэт тырахынэу. «Москва «Черкес щагу» щагъэпсы ашоигъу,

пъэхэр экскурсоводхэм лъэшэ къашхъэпштых, ишленгъэхэмкіе, иофишшыгъэхэмкіе ишшуагъе къыгъакло шоигъу. Обществэу «Ярмарка отдыха» зыфиорэм ипащэу Ольга Ивановам «Иэнэ хураэр» зэхэзыгъэхэм зэрафэрэзэр аш игүшүе кызыгыгъэшыгъ. Шэнгъялэлжхэм инэу яшуагъе къеклонэу елъытэ. Унэгъо музейхэр туристхэм зэршлогошшыгъоныштхэм къыкигъетхыгъ.

Шоигъонигъэ закъокіе чыжъеу укоштэп. Программэхэр, грантхэр, мыльку тищыклагъэх. Ахэмкіе хабзэр къиддэлэпийнэу тыщэгүгъы. Нахын бэрэ тызэлужъугъакл ыкъи

ашоигъэшшыгъонышт», — elo Айдэмыр.

Адыгэ Республика и Къэралы Совет — Хасэм иде-путатэу Брыцу Рэмезанэ адыгэхэм ячыгхатэхэмрэ хэтэрыкіхэмрэ Н. Вавиловым, И. Мичуриным зэрэгшагъоштывгъэр агу къыгъэкъыжыгъ. «Грецкэ орехкіе» заджэхэрэр Кавказым къыщыкырэр арэу зэрэштывр джыри бэмэ ашлэрэп. Ахэр зыпкъ идгъеуцожьхэмэ, зышомыгъэшшыгъонын

публикам этнотуризмэм ишыгъэпсын къыгъэпсынкіе.

Этнотуризмэм шьоф туризмэм чыпіе гъэнэфагъэ щиубытын ылъэкышт. Аш археологэу Тэу Аслын къытегуушилааг. Улэп, Къэбыхъэблэ ыашхъэу атлыгъэхэм къачахыгъэ пкыыгъохэр зэрэднауна шашлагъэх. Нарт Шэбатныкъо зышаукыгъэгъ чыпіэр къыхагъэшыгъыгъ щыл. Хэта ахэр зылэгъу зышомыгъоштывгъоштывр?

«Иэнэ хураэр» къыщыгүшшыгъэ пстэуми этнотуризмэр зэхэшгъээнымкіе зишшуагъэ къеклонэу бэ къыхагъэшыгъэр. Зэлукігъум хэлэжьагъэхэм аштэгъе резюлюцием къышчо Адыгэгэим этнотуризмэмкіе консультативнэ Совет зэрицыклагъэр, турфирмэхэм я Ассоциации зэрэзхаштывр грантовэ системэр ыгъэфедээз наукаар культурэмрэ илэгъу афэхъун республике фонд щылэр зэрэфаэр.

Илъэс къэс этнотуризмэм фэгъэхыгъеу экономическое фо-

румхэр рагъеклокъыщых, ахэм шыкыл-амалыкіхэмрэ проектэу къагъэхъязырхэрэм ашажхэпштых. Зигъо хуягъе иофишхэрэм зышатегуушиллэхэ «Иэнэ хураэр» зэхаштывх, ныбжыкіхэр туристическэ проектхэм ягъэхъязырхэм зэрэгшэнкъоштых.

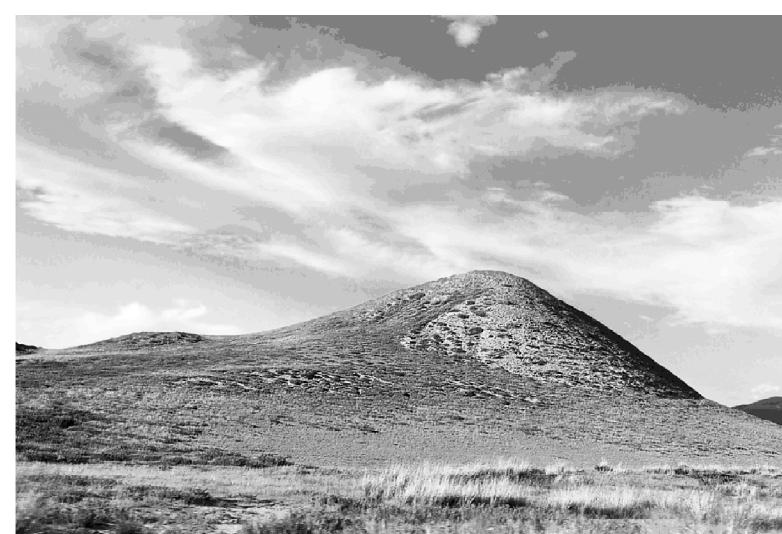
Къудажхэм ыкъи къутырхэм хэхъонигъэхэр ягъэшыгъэнхэмкіе республике программэм этническэунэгъо хъызметхэр зэхажэнху, ахэр этнотуризмэм хэгъэлэжъэгъэнху хатхагь. Этнотуризмэр зэхэшгъээным фэш Адыгэ Республика ишэнгъялэлжхэм туристическэ объектэу тиэхэм апиль хъиншэхэр шылпкъагъе хэлъеу къагъэхъязырхэм зэрэгшэнкъоштых. Аш фэшхъафэу этнотуризмэм фэгъэхыгъеу сайт къызэшшуагъи, аш Адыгэгэим итарихъ, икультурэ, ичыпіе гъэшшыгъохэм афэгъэ-

къэхэр зыгъэпсэфакло къеклонэхъэм ашоигъэшшыгъоныштых. Тэри этнотуризмэр зэхэтштным пае шэгъэн фаехэм непэтатежуу гъэгъушыл», — къариуауг аш къызэххъаффхэм.

Адыгэ Республика и туризмэрэ зыгъэпсэфыпхэрэмрэкіе и Комитет ипащэу Къэлешаор Инвер испалье къызэрэшхъигъэштыгъемкіе, глобализацием ыпкъ къикыл-ижыкіе цыфхэм ящыл-псэукие зыфадгъэр амьгэлэлжэлжхэрэу хуягъе, ау ар лъэпкъ пстэуми альапсэу къенэжьы. Тэ титарихъи, тикультури баих, ахэм тарыгушхонэу, къытххэхъэрэ цыфхэм ядгээлэгъунэу щыт. «Этнотуризмэм тиеспублике апэрэ лъэбэккуу мынхэр ары щишихъэрэр — туристхэр адыгэ къуа-ем, къужьым, къэбым я Мадфэхэм къятэгъэблагъэх», — къариуауг аш.

Къыхъэлыхъэ зетымыгъэшшэу экскурсоводхэр, ахэм алэкіеллыжтыгъэхэрхъаффхэмрэ фэе. Тыдекіе улъягъэми, тичынталъе титарихъ хэолъягъо. Мыекъопэ культурэр, нарт эпосыр, шъорэкыр адыгэхэм зэрэгхъаффхэмрэ зэрэднауе щызэлъашагъэми, тэ тичыгъу къыхъэхэрэр нэйуаса афэштыгъэрэп. Мы иофишхэм зызшохынкіе гуманитар ушэ-

Краснодар къэзэккъ псеуплэ ил, Шапсыгъэ Ацумыжъ унагъом илэгү туристхэр къыргэгъблагъэх. Аш фэдэ чыпілэгъэр зыгъэпсэштхэм къэбархэмкіе ишшыгъэ тафхъунэу тэ тыхъа-зырышт», — къыиуауг аш.

Цыфхэм къытххэхъэрэм сидигуу чыпілэцэ къэлгъуаагхэр ашоигъэшшыгъоных, ахэм къарыкъихъэрэр ашэ ашоигъу. Мы иофишхэм бэшшагъеу иоф дешэ АРИГИ-м славянскэ-адыгэ зэпхыныгъэхэмкіе иотдел инаучнэ иофишшэ шыхъалеу Емыкы Нурджанэ. Тхыгъэжъеу щылхэм агъэфедэхэзэ ушэтийнэу ёшы-

тызэххэжъу гъэгъушыл», — къялъэу ар.

Платэкъо Айдэмырэу лъэпкъ ишэшшисэхэм яшын фэлэпэласэм иофын къыхилхъэгъэ лъэнэнкъори «Иэнэ хураэр» щызшукагъэхэм агу рихыгъ. Район пэпчь этнотуризмэм ишэпсын къыхэлэлжъэгъэн фаеу аш елъытэ. Къудажэ пэпчь цыфхэм къиддэлэпийнэу тыщэгүгъы. «Ахэр зэхапшхэм иофшэнэыр обгъажъэмэ, этнотуризмэм чыпіе гъэнэфагъэ щаубытышт, зыгъэпсэфаклохэм ахэм иоф зэршлэрэр

циыф щылштэп. Тэо зэпйткэе пкіе илэп, иофхэр зэхэшгъээнхэ фае. Аш пае хабзэм иофишшэхэм ахэм къадырамыгъаштэу иофхэр къеклонэу», — elo Рэмезанэ.

Лъэпкъ музеим ипащэу Джыгунэ Фатимэ къызэриуагъэмкіе, этнокультурэм щыщ лъэнэнкъохэр зыгъэпсэфаклохэм музеим щалъэгъун альэкъицт. Программэ псай мэфэ реням ябъэльэгъу икъунэу агъэхъязырьгъе я.

Адыгэ шхынхэр зыфэдэхэр, зэрэшшытхэр тхыгъаффхэрэу зылэлжэлжхэр щылэх. Адыгэ къэралыгъо университетын туризмэм щыфагъэхъязырэ студентахэм адыгэ шхынхъо 200 фэдизмэ нэйуаса зафашшышт. Мыщ туризмэмкэ экскурсоводхэр щагъасэх. Джаш фэдэу чыпіе зэфешхъаффхэм ежээзэрльягъэр икъирэ ишшагъэхэм

«апсэ пызгъэтхэрэр» ашылэх. Ахэр зэфапшхэмэ, узедэлжхэм, илэгъу агъотмэ, рес-

хыгъэ къэбархэр къырагъэхъащых.

ШЫАУКЬО АСЛЫАНГУАЩ.

❖ КЬОДЖЭ СПОРТЫМРЭ НЫБЖЫКІХЭМРЭ

Пэнэшъу Хилим тырэгушхо

Тэхъутэмькье районом икъуаджэу Адыгеякіэм зеушъомбъу. Сатыум, спортым, нэмикіхэм япхыгъэ псэуальэхэр кыышызэуахых, щыпсэухэрэм япчагы хэпшыкіэу хэхъо. Еджапіэм нэбгырэ 300 фэдиз щеджэ.

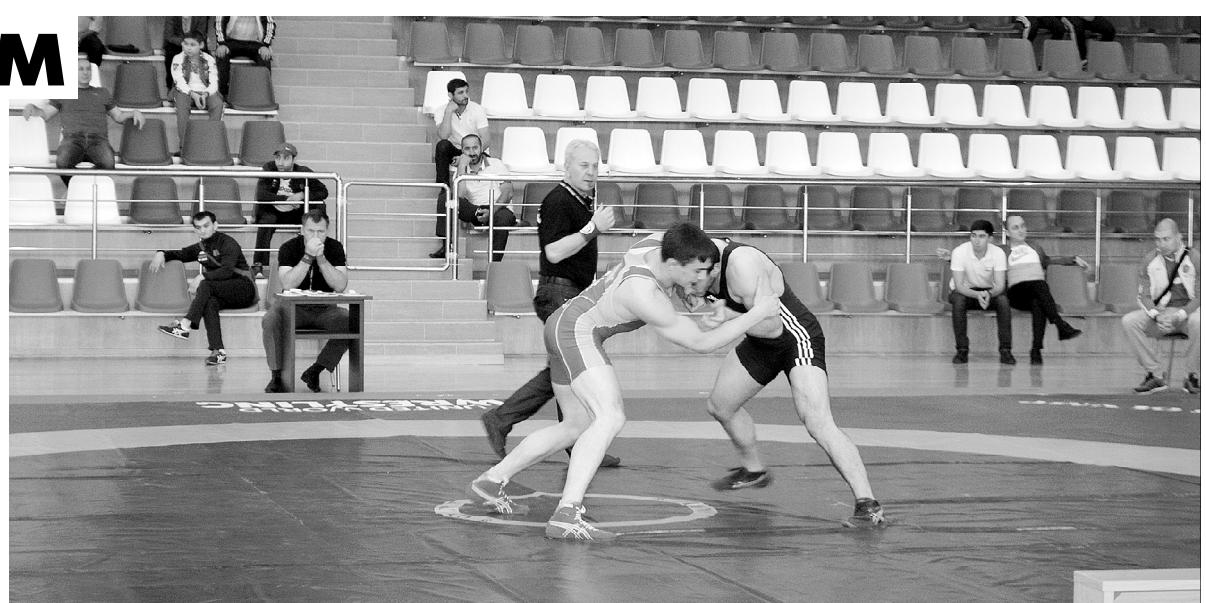
Ильэс заулэкіэ узекілэ-бэжкмэ, физкультурэмкіэ ыкы спортымкіэ унэ хэхыгъэхэр, псэуальэхэр афикущтыгъэхэр. Къуаджэм идепутатэу Кіэрмыйт Казбек ишүацкіэ өгъэжэ-плэшүхэр ашыгъэх.

Тирайон иадминистрации илашэ кіещаклохэм іэпыіэгъу къафхуу, ублэпіэ еджапіэр зычіэт унэр агъэцкіэжыгъ, спорт псэуальэ кыизэуахыгъ. Спорт унэр къуаджэм кыышызэуахыгъэм Къунчыкіхъохаблэ щыщэу Пэнэшъу Хилимэ тренерэу юф щешіэ. Гуетыныгъе ин хэлъэу мэлажъэ. Ныбжыкіхъэу спорт бэнакіхэм афи-гъасэхэрэм шлэжь яіэним, лъяпкэ шэн-хабзэхэр зэрханхэм пиль.

Адыгейм испортсмен цэры-лохэм щынэнгъэм кыщакуугъэ тъогур къэзыитэрэ нэрыльэгъу іэпыіэгъур гъашігъонен агъэ-псыгъ. Хээлэе Арамбый, Владимири Невзоровыим, Хъасанкэю Мурат, Лъяцэр Хъазэрэ, Джа-

стэ Вячеслав ясуретхэр спорт унэм кыщагъэльгъох, зэнэкъо-къухэм къацахыгъэ медальхэм хуульгъэ-шагъэхэр нэгум кыкагъэуцох. Адыгэ къэралыгъо университетым физкультурэмрэ дзюдомрекіэ и Институт Хь. Пэнэшъум кыу-хыгъ. Я ХХ-рэ ліашігъум Урысыем дзюдомкіэ итренер анах дэгъоу Кобл Якъубэ пещэнгъиэ зыдизэрихъэцтгъе еджапіэм ишэнгъиэ щыхигъа-хъозэ, дунаим щызэлъашлэрэр бэнаклохэм нэуасэ зерафхэху-гъагъэр шлукіэ ыгу къегъэ-къижъ.

Къуаджэм испорт унэ юф щишіэнэу Хь. Пэнэшъум зыре-режъжъэм, «Пкіэнчъэу уфе-жъагъ, ощ нэмикіхэри аш пылыгъэх, ау къадэхъугъ щылэп» къезылокіхэрэм алыкіэу кы-хэкъигъ. Районим иадминистрации, чылэм фэгумэкыхэрэр кыизэрэкъоуцагъэхэм ишгъихъэ къуачэ кыїтэтиштгъигъ, ыпекэ пльэштгъигъ.

Урым-рим бэнакіэм ныб-жыкіэ 40 фэдиз фегъасэ. Псауныгъэр зыщацгъэлтээр, къуачіэр зыщапсихъэрэ зыгъ-салгэхэр кызызэуахыгъэх. Гъэ-шэгъоныр бзыльфыгъэхери кыз-эрэклохэрэр ары. Япсауныгъэ зылкъ рагъеуцожынымкіэ, йогэмкіэ ялэпэсэнгъэ кы-гъэлгъонымкіэ амалышлухэр агъотих. Нэбгырэ 70-рэ фэдиз физкультурэм гышагъ.

Къоджэ псэупіэм илашэ Барцо Адам фэло-фашихэм ягъэцкіэн ыгу къэбгъэкыжын ишыклигъэп. Аш фэдэ юфыгъо-хэм апыльгъигъ, цыфхэм шу афэпшіэним имэхъанэ дэгъоу къигурэо.

Тэхъутэмькье районим имэфэкі мафэ ехъулэу урым-рим бэнакіхэмрэ республикэм изэнэкъоу зызэхашэм, Шъхэ-лэхъо Азмэт, Кіэрмыйт Каз-

бек, Натхъо Казбек, Шъэумыз Адам, нэмикіхэри іэпыіэгъу къафхуу. Къебрэтзэ-Бель-къарым, Къэрэшэ-Щэрджэсым, Краснодар краим, Адыгейм ябэнаклохэм алрыгъум яку-лайнгъэ кыщагъэльгъуагъ. Псэупіэу Натухаевскэм щыщхэр зэнэкъоу хэлэжъэнхэм фэш урым-рим бэнакіэм щызэлъашлэрэр Аскъэлэ Рустам зэхэшэн юфхэмкіэ ишүацгъэ къаригъэ-къижъ.

Кіэлэцыклюхэр спорт зэлукэ-гъухэм чанэу ахэлэжъэнхэм, медальхэр къыдахынхэм имэхъанэ тренерэу Пэнэшъу Хилим кытегущыгъэ зыхъукіэ, кіэ-лэгъаджэхэм, ны-тихэм, якъоджэгъухэм гушуагъоу къафахырэг кыхигъэшчи. Хилим кызызшымытхуу жъээ икэлэгъум спортым зэрэпилтгъигъэм кызызэрэтигущыгъэрэ шыкіэр цыф-

хэм ашыгъэшэгъон. Къунчыкъохаблэ щыщ эджаклохэм ягъусэу бэнакіхэм зафига-сэштгъигъ. А ильэсхэр шлукіэ ыгу къегъэкъижъ.

— Къуекъо Аслылан дунаим самбэмкіэ иветеранхэм яз-нэкъоку дышэ медальр кы-щыдихыгъ, — къеуатэ Пэнэшъу Хилим. — Тиньжыкіэгъум бэнакіхэм, атлетикэ онтэгъум, футболым, нэмикіхэм зафэд-гъасэу зытэублэм, гъэхъагъэу тшырэм тырыгушоштгъигъ, аш да��оу, спортсмен цэрио ты-мыхъуцтми, гуетыныгъэ ин къызхэдгээфэним тыпылтыгъ.

Пэнэшъу Хилим псауныгъэ илэу тапэки илофшіэн льигъэ-къотэнэу тыфэлъало.

Адыгейкіэм щыщ ныбжыкіхэр.

Сурэтыр Емтывиль Нурбый тырихыгъигъ.

❖ ИЛЬЭС 25-рэ ЗЭРЭХҮРЭМ ФЭГЪЭХЫГЪ

Шуульэгъу шъэфыр къэшіэгъошлон

Адыгэ Республиком и Камернэ музыкальнэ театрэу Хъанэхъу Адам ыціэ зыхырэм мы мазэм спектаклэ гъашіэгъонхэр кыгъэлэгъуагъэх. Зэхахъэхэм нэбгырабэ яллыгъигъ.

Урысыем, Адыгейм искус-ствэхэмкіэ язаслуженнэ юфы-шэшхоу, камернэ музыкаль-нэ театрэм ихудожественэ пащэу Сулейманов Юнис ыгъэ-уцугъэ опереттэу Еленэ пшъэ-шэ дахэм фэгъэхыгъэр жы

мыхъущт кыгъэлэгъонхэм ашыш. Оркестрэм илашэ Адыгейм изаслуженнэ артистэу Аркадий Хуснияровыр ары. Къашхохэр артистхэм язигъэ-шагъэр Грузием изаслужен-нэ артистэу, Адыгейм инароднэ

артистэу Исуп Аслылан, Еле-на Лепиховам, Ирина Кири-ченкэм, Владимир Верещако, нэмикіхэм артистхэм роль шъхь-лэхэр къашхы.

Владислав Верещако къэгъэ-лэгъонхэу «Ослепленные», «Опереттэр сишшульэгъу» зыфи-лохэрэм, Еленэ фэгъэхыгъэм, нэмикіхэм ахэлажъэ. Артистым ыныбжъ ильэс 50 зэрэху-гъээм фэш илофшіэгъухэр, тэ-атрэр зыгу рихыхъэрэ фэ-гушуагъэх. Сулейманов Юнис кызызгъышын, артистым роль пэпчэ зыкыщызэхуун зэри-лэхэрэм мэхъэнэ ин ритыгъ.

— Шуульэгъум ехъулэгъе едзыгъохэр къэтшыхээ, ты-зэгъусэу кыгъэлэгъонхэм бэрэ тахэлажъэ, — къеуатэ илофшіэгъухэр ашыщ пшъашхъ. — Шуульэгъу къабзэр гүшүэлкіэ кыриотыкыныр Владислав къыдэхъу, спектаклэм гукэ ухеэш...

— Камернэ музыкальнэ та-трэрэу Хъанэхъу Адам ыціэ зыхырэм сшыгъашіэгъонен юф

щысэшэ. Сулейманов Юнис ролэу кыситыхэрэм сзы-зльакуш, гукэ сакыыхэкыжын сымылъакіэу уахтэ кысыэкү. Тхаягъэпсэух кысфэгүшуаг-тэхэр, — къыуагъ Верещако.

«Опереттэр сишшульэгъу» зыфиорэм артистэу хэлажъэрэр бэ. Къэшхуаклохэм пчэ-гур къагъедаах. Зэлкүжьеу фэ-пагъэх, псынкіэу загъазэ. Опереттэр шуульэгъу шъэфым фэгъэхыгъигъ. Театрэм илашэ кызызэриорэмкіэ, артисткэ анах дэгъур шу ылэгъуагъ. Ары шъхьеа, ыціэ кыхигъэ-щырэп. Хэта анах дэгъур? Упчіэм иджэуап зэкіэ артистхэм зэрэгшашэ ашоингъу.

Ирина Кириченкэм, Надежда Максимовам, Елена Лепи-

ховам, Михаил Кабановым, Давид Манакьян, Владислав Верещако, нэмикіхэм къашхырэ ролхэмкіэ артисткэ анах дэгъум лъэхъух. Лъэхъух, ау къагъотырэп, шуульэгъу шъэ-фыр кыгъурионыр іашіхэу зэрэшымытэр опереттэм кызы-щагъэлэгъагъо.

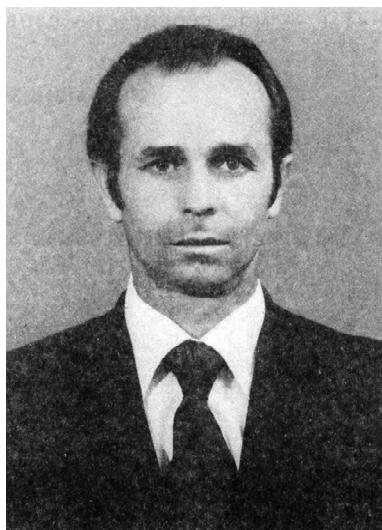
Камернэ музыкальнэ та-трэм ихудожественэ пащэу Сулейманов Юнис тызэрэцигъ-тэзэгъэ, «Шахъомрэ пшъэшье пагэмрэ», «Гуашэм инысэ гъэ-шуагъ» зыфиорэм артисткэ анах дэгъур къагъэлэгъоцтх. Адыгейм идраматургхэм атхы-тэхэр къагъэлэгъоцтх.

САХЫДЭКЬО

Нурбый.

Сурэтыр къагъэлэгъонхэм къашхытхыгъэх.

Рэмзан Ильяшев

Кошхэблэ районым ит къуаджэу Блащэпсынэ цыф дэхабэ къыдэ-кыгь. Ахэр къэлэгъаджэх, врачых, суреты-шых, журналистых, псөолъэшых, тхаклох, усаклох, лыххужых, нэмых. Мыхэм ашыц композитору, дирижеру, усаклоу.

Адыгэ Республиком культурэмкэ изаслуженэ Йофишэу, лъэпкъ искусствэм лъэгъошу пхыры-зыщыгъэу Сихъу Рэмзан Хъанджэрье ыкъор.

Щылэнгъэм разаа, орэдьр икласу щытыгь Рэмзанэ. Иорэдхэу «Си Блащэпсын», «Уятэ плъэгъумэ къэпшэжъышта?» («Тым иорэд»), «Адыгэ цый», «Адыгэ пшашхэхэр», «Ным иорэд», «Абхъаз лы-хъужхэм яорэд» зыфлохэу адигэ усаклохэу Мещашем, Нэхам, Кошбайм, Къуеком, Крючковым ыкли ежь игущи-лэхэм арыльхэу ыусыгъэхэр

цыфхэм дэгью ашлэх, агу рехых. Сихъум орэдьр ыгу зэрэнсэир, ашкэ игугъе-гупшихэхэр къылохэмэ зэрэшонгъори пэсэ дэдэу къэнфэгъагь.

Адыгэ пшынэ макъэ зэрэзиххэу ыгу зипхъуватэу, лъапэр къыгъашью ихэбзагь. ыгу-кли халэл зафу, цыф къызэрыкло гушубзыгъу. Орэдьр зиггусэн, ныбджэгъу шылпкъэ

зыфхъун ылъэкъынтири гу зэлухыгъэр, къабзэр ары.

Сихъу Рэмзанэ тыгъэгъэзэ мазэм, 1938-рэ илъэсүм къуаджэу Блащэпсынэ къы-щыххуугь. Къоджэ гурт өджа-пэр къызеуухим, районымкэ културэм и Унэу Кошхэблэ дэтым икъэшьокло куп ишаа-лоф ышлагъ. 1958-рэ илъэсүм ГИТИС-м Чэххагъ, ау өджэн амал зэрийлагъэм къыхэклэу ар зепигъеун фаеу хъугъэ. Клалэр дээ къулыкъум ащи 1962-рэ илъэсүм Адыгэ хэ-кум къэлэгъошу. Мыекъопэ музикальнэ училищым щеджагь. Аш ыуж Адыгэ къэра-лыгъо къэлэгъэдже институтын имузикальнэ факультет къуухыгъ, хор дирижировани-емкэ къэлэгъаджэ хъугъэ. Мэкъэмэ усын-тхэним зыф-жъэм училищым щеджэштэгъи-ыкъи ар институтни щыльни-гъектогъа.

Рэмзанэ анах зишуагъе къекъыгъеу ылъытэштэгъэр, илъэс 10-рэ Адыгэ хэкум лъэпкъ творчествэмкэ и Унэ методистэу ыоф зэрэшишлагъэр

ары. Творческэ коллектив зэ-фэшхъафхэу хэкум щызэхэ-шагъэхэм зэпхыныгъэ адырилэхуугъэ. Зыхэтим ельтыгъэу, Сихъум иорэдхэри, икъешшо-мэкъэмэ егъэжъэлэ къэраклэхэри фольклор лъапсэр ялэу къэххуух. Ипроизведенияхэм гум-нэсүрэ фэбэгъэ-плъырыгъэр къябэкы, загьори сэмэркъэу е лакырд макъами дахыхы.

Сихъу Рэмзанэ илиричес-ке орэдхэм ямызакью, итвorchествэ лъыххууж балладэхэми чылгэ щагъотыгъ. Заом итемэ, шлэхым ыуасэ композиторын ыгу чылгэ щырягъагь. Ежым пасэу ятэ ыухи, аш паплъээ зыкъи-этигъ. Хорым паекъе ыусыгъэхэм ашыщхэу «Абхазыр», «Сихъу гупс», «Сыда о сывэрэоджэштэгъ» зы-филохэрэр мэхъанэ зилэ про-изведених.

Сихъу Рэмзанэ композитор ыкъи дирижер къодыягъэп, Адыгэ къэлэгъэдже институтын имузикальнэ-педагогическэ факультет икъэлэгъэдже, музикэм изэгъашэн-зэхэфынкэ ыэпилэгъу ыофша-

гъэхэри ытхыгъэх. Композиторэу Сихъур Адыгейими, Тэ-мыр Кавказым иреспубликэхэми ашалытгэштэгъ, иорэдхэри орэдхыохэм ыкъи профес-сиональнэ колективхэм къа-лощтгъэх. Ахэр ашагъефедэ-штэгъэх музикальнэ еджаплэхэм, искусствахэмкэ училищым, Адыгэ къэралыгъо къэлэ-еэдже институтын имузикаль-нэ факультет.

Адыгэ радиом ыкъи Адыгэ телевидением япрограммэхэм ахэр ашыгъефедагъэх, яхъар-зынэхэм къахэнагъэх. Адыгэ лъэпкъ мэкъамэхэм ядэхэгъэ-голуугъэ ахэм ахэгощаа. Рэмзанэ гъэшэхшо къыгъэшлагъэп, ышлэн ылъэкъынтири бэдэд, опсэуфэ иорэдхэм, икъешшо мэкъамэхэм ашигъашуагъэр илъэпкъ, и Адыгэй. Лъэпкъ тэ-атрэм ыгъэуцугъэ спектаклэхэу «Псэлъыхъохэр», «Дэхэба-ринэ ихъакъэш», «Насыпым ильгогъ» зыфилохэрэм ашыгъе-федагъэх мэкъамэхэр зиер Сихъу Рэмзан. Орэдьр икъэ-сагь, ар ильэгъо-гъогъу.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

**Непэ къэлэмыр къэсэзгъэ-штагъэр я 52-рэ къэлэцкъу Йыгъынэ «Золотой клю-чик» зыфилоу къалэу
Мыекъуапэ дэтым щылажъэхэрэм ялоф-шакл ары.**

Мы къэлэцкъу йыгъы-плем пэмчыжкъеу тыпсэ-устыгъети, сикъорлыгъ аш ратынэу залом лъэ-шэу сугу къеогъагь, сыда-помэ сифэягъ тильеп-къэгъухэр нахыбэу зы-дашыгъэхэм ар клонэу, ны-дэлфыбзэри, хэбээ да-хэу къитхэнагъэхэри нахь ышлэнхэу. Ау сывэрэшы-нагъэм яофири темытэу къыччэгъагь. Мары ильэ-сипл фэдиз хъугъэш Аминэ цыкъур аш зы-къорэр, адигэ къашьори хинэрэп, изеклоклэ-гъэ-псыкъэхэмки зэрэадыгэ-пшъэшьэ цыкъур ыгъэ-гъуащэрэп. Йыгъыплем ипа-щи къэлэцкъу хэм аф-гъэптилэ пъэпкъ зэхэдз амышынэу, дахэу зэгу-рыхэу зэхэтихэу.

Пчыххэрэ унэм къы-зашэжыкъе, пшъэшьэ-жьыем къыуатхэрэмкэ къэшшэ къэлэпли иофф-шлен зэрээхэштэгъэр. Сэ-гъэшшагъо пчедыхъжэ «сы-чынен» ымылоу фэчэфэу аш зэрэкорэр.

Мэфэкъ мафэхэм сэ-ри сахахъеу къыхэкъын, къесон слъкъынти дэгью ыоф зерадашлэрэр къахэ-шэу къашшохери къызэ-рашыхэрэр, усэ цыкъу-хэм къызэрдхэхэрэр. Зэнубджэхъу хэрэзэдэгэгүштэгъэрэри зэхэпхышт. Сэри тимылъэпкъэхъу адыгабзэр язгъашэу ухатэ къысэ-къуагъагь къэлэгъаджэу ыоф сшэ зэхъум. Арын фае а лъэныкъом нахь синаа ёзкытесыдза-гъэр.

Бэмышэу къэлэпхууху Мочкова Эммэрэ Шати-лова Нинэрэ мэфэкъеу зэхэцэгъэгъэм уеэллы зэптыгъээки уезэшынэу Ѣштыгъэп. Сабийхэм чыг-тхъэпэ зэфэшхъафхэр аягъэу, аш диштэу ёз-гъын дахэхэри ашыгъхэу, пкэшшэ гъюхъхэр къат-такъо, бжыххэм аугъо-ижъирэ лэжъыгъэ бэ-гъуагъэм ымэ лашу къы-пльягъэлэсэу, пшысэ цы-къуахэмкэ бжыххэр зэрэ-

баир къыраотыгъыгъ. Мы-лофтхъабзэм анахъеу си-наа ёзкытесыдзагъэр тисабыймэ нэфэу анэ-гу къыкъихырэм, ядэхагъэ, яшыгъэ сугу лъэ-шэу къыдишэягъэш ары. Джаш фэдэу ренэу ти-сабыймэ ёзкытесыдзагъэр.

дахэ ялэнэу, тащигушу-

кин амал тэри тиэ-нэу, ошьогу къаргъор та-шхъагъэ итынэу сэльяло. Зигугу къэсшырэ къэ-лэцкъу йыгъыплем ипа-щи Бобкова Елена Анатолий ыпхъум шуагъыгъу фэпльэгъун фае Адыгэ быракъми, лъэпкъ пэпчъ дахэгъэу хэлъым анаэ

тырадзэнни япхыгъе ыоф-тхъабзэхэм чанэу къэлэ-пхуухэр зэрэдэлжэхэрэр. А пстэуми ынаа лъэ-шэу атет, альэпльэ, ёзкы-лэгъэу афильэгъухэрэри арело.

Мыщ ѿлэжъэрэ пстэ-уми сафэльяло псауны-гъэ пытэ ялэнэу, сабьеу

ильэс къэс аштэрэр на-хыбэ хъунэу, тихбээ дахэхэр къауухуумэнхэу, къэлэцкъу ѿлэжъэрэни эу-хъинэу.

**БЛЭГЬОЖЬ Сафыет.
Егъэджэн яофири иве-теран.**

Хэта къыозыуагъэр?

Былымхэм йус аритынэу Ис-хъакъ къакъырим къуагъэ. Зэ-рихъагъэм лъыптийту бигъуи-тлур зэrimытэжъыр ылъэгъугъ, зэкъэм къышшагъагь зэрэтигъу-гъэхэр. Зыпари ымылоу къа-къырьицхэй лункъыбзэхшо къы-уилхьхи, унэм къиххажыгъ.

— Адэ сидэу шлэхэу йусыр

къяптыгъа? — къеупчыгъ шьуз-ыр, шлэхэу къызэрихъажыгъэр шломытэрээзэу.

— Ошла, ную, шхъильэмэ джыри мэкъур адэль, зашхы-хэкъэ афыдэслхъашт, — къы-риуагъ Исхъакъ. — Аш нэс зэ тигъунэгъумэ адэжъ сикло-нышъ, тээкъурэ сикъыщын.

Игъунэгъоу къызэдкъуагъэм куплихо, карт ешлэхшэ, ѿлэжъэхъы. Карт ешлэнти тээкъу зызэпэум, ашыц горэм къы-лиуагъ:

— Шьошла, куп, нычэпэ хэ-хэм яхъакъу макъэ зэрэмы-гъуацхъя? Енэгъягъо зыгорэм икъакъыр тигъуаклохэр ихъагъэхъэ.

Ар Исхъакъ зызэхехым, джынэуз хъугъэм фэдэу къыз-

щылъети, къэзыуагъэм ечъа-ли, ытыхын ыубытигъ:

— Хэта ар къыозыуагъэр?

— Уишуз ары къэзыуагъэр.

«Бигъухэр къакъырим зы-ращым, мо сигъунэгъум сид-фишшагъа ахэр атгыуагъэмэ? Енэгъягъо арыкъэ зытгыуагъэхъэр» — егупшиягъ Исхъакъ.

Бэрэ купым хэмисэу Ис-хъакъ а игъунэгъоу къэзыуагъэм икъакъыр къэкъуагъ. Къа-

кърым атгыуагъэ быгъуитлоу итыр джащ лъыптийту ядэж къыцэжъыгъ.

— Нью, — Исхъакъ къе-дэжэ, — быгъуитлоу нычэпэ аты-гъуагъэхэр къэзгъотыгъыгъэх. Егъашшэми ахэм татепльэжъы-ният ахэр зэрэтигъуагъэр ясы-мийогъагъэмэ.

— Пфэшынэиеп умыуатэу. **ХЬОДЭ Сэфэр.**

ИСКУССТВЭР — ТИБАИНЫГЬ

Щыңыгъэр ясурэтхэм якупк!

Кьюкыншэм щыңсэурэ лъэпкхэм яискусствэк! Къэралыгъо музееу Москва дэтын ифонд къыхахыгъэ пкыгъохэр, сурэтыш! Ольга Коноровам живописым ехыл! Гээгэе Иофшагъэу и Эхэм ашыщхэр республикэм икъэлэ шъхьа! къышагъэльягох.

Музееу зыцэ къет! Уагъэм икъутамэу Мьеңкүапэ щынэм илаштэу Күшьу Нэфсэ, Москва дэт музейм шэнгэгээмкэ илофыш! Екатерина Шинкаревар, нэмикхэри зэхахьем къышыгушыагъэх.

Ольга Коноровар икъыб къэралыгъохэм, Урысыем ишьольырхэм агъаклоу, илофшагъэхэр къашигъэльягох бэрэ хууль. Зыук! кэрэ цыфхэм, тыкъээзыучухъэрэ дунаим ахильягохэрэм, хууль-шагъэхэм атыришы-

къирэ сурэтхэм псе аптым фэдэх. Бзыльфыгъэхэм яхыл! Гэхэр гум къегущыыкыых. Цыфхэм дэхагъэу хэлтыр къихгээшшиш, сурэтымкэ ешушшэжбы. Хуульфыгъэ нэгушом исурэти ургэгушысэ. Ар урысэп, палоу

щыгымкэе инээх-гущхыкэ лъэпк! зыщышыр къапшэ пшонгъю зэгъэшэнхэр ошых...

— Индием къиращыгъэ пкыгъохэр гъучым, пылым икъупшхэхэм, нэмикхэм ахэшыкыгъэх, — къыгуагъ зэлъашэрэ сурэтыш! архитекторэй Бырсыр Абдулах. — Икъеласхэм сэнаущыгъэу ахэльным гүнэ илэп. Пылым тес хуульфыгъэм ышхъээ къошиныр тет. Лъэпк музыкальнэ 1эмэ-псымэхэр ятепльэкэ дахэх, скульпторын илофшагъэхэр искусства лъагэм дештэх. Екатерина Шинкаревам къизэртиуагъэу, сурэтхэм щынгъэр үлк! къаляутэ.

Сурэтхэм артыхэр: Ольга Коноровам музейм егъэджэн-къэгъэльэгъонир щызэхишагъ; Индием къиращыгъэ пкыгъохэр; пшээшшэжьилем исурэт.

ВОЛЕЙБОЛ

Анахь лъэшыр къахэшты

Мьеңкүапэ волейболымкэ изэхүхыгъэ зэнэкъокъу бзыльфыгъэ команди 10 хэлажээ. Тыгъэгъазэм и 10-м ехуул! зэ-к! эми еш! гъу щырыш яагъ.

Пенсиехэмкэ фондым Адыгэ Республикаанкэ и Къутамэ икоманды еш! гъу пэпч! теклоньыгъэр 3:0-у къыдихыгъ. К! элэдеджаклохэм яспорт еджап! «МГТУ-Газпромым», АКУ-м зэлук! гъу хэрэг къашуухыгъ. Командэм фэгумек! эш! гъу хэм язэхэшэн пыльэу Къулэ Аскэрбий къызэртиуагъэу, пшъашхэм иоф аш! я! эпэсэнгъэ хагъахь. Волейболым, нэмик спорт лъэпкхэм зэралыщагъэхэм ишьугъэк! япсанаунгъэ агъэпти, языгъэпсэфыгъо уахътэ гъеш! гъонюэу

агъакло. Зэнэкъо-къум алэрэ чып! эр къышыдахын ямурад.

Къалэм иадминистрации физкультурэхэмкэ юки спортымкэ и Комитет итхаматэу Дмитрий Щербаневым зэрилтийтэрэмкэ, иоф зыш! гъэрэ, еджаклохэр зэнэкъокъум фэхвазырх, волейболым хэш! къылэ. Зэлук! гъу хэм нэгуш! гъу япты, аши мэхъэнэ хэхигъэ ил. «МГТУ-Газпромым» итрене-

рэе Къошк Русльян, командэм теклоньыгъиту къыдихыгъ, хагъэунэфыкыре чып! эхэм афбанэ.

Хуульфыгъэхери команди 10 хуухэу зедеш! эх. Анахь лъэшыр къэш! гъуае. «АГУ-Мары», «Мьеңкүапэ», «Вертикаль», АКУ, нэ-

мык! хэри тигъэгъазэм и 16-м АКУ-м, МКУ-м яспорт псеудальхэм ашыз! гъэштых. Пшъашхэр тигъэгъазэм и 17-м, 23-м, 24-м еш! гъэштых.

Сурэтхэм итыр: Пенсиехэмкэ фондым икоманды зэнэкъокъум хэлажээрэр.

ГАНДБОЛ. ДУНАИМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Норвегием деш! эшт

Урысыер — Къыблэ Кореер — 36:35. Тыгъэгъазэм и 11-м Германием щызэдеш! гъэш.

Теклоньыгъэр къыдэзыхырэр финалым и 1/4-м хэхъанэу зэрэштэх фэш! зэлук! гъур къинэу къуагъэ. Еш! гъу уахътэм ик! эх.

пчыагъэхэм къаляутэ: 28:27, 28:29, 29:29, 29:30, 30:30.

Зэлук! гъур зыхыштыр къенэфагъэп, аши фэш! такъикы 10

командэхэм къафыхагъэхуагъ. Еш! гъур зэрэлтийтогъэр: 33:31, 34:33, 36:35. Нэгъэуп! пэлгэу 16 къенаагъэу тиеш! лаклохэм и! гуаор къаэк! хэхъагъ. А уахътэр къызфа-гъэфеди, Къыблэ Кореем иеш! лаклохэр и! гуаом намыгъэсхэу зэлук! гъур аухыгъ.

Финалым и 1/4-м щызэдеш! эштхэр зэтэгъапшэх. Чехиер — Ни-

дерландхэр, Урысыер — Норвегиер, Швециер — Даниер, Франциер — Черногориер. Теклоньыгъэр къыдэзыхырэр командахэр финалныкъом щызэдеш! Норвегиер анахь лъэшхэм ашыц, арэу щытми, типшъашхэм теклоньыгъэр къыдахын алъэк! ѹштэу тэлтийтэ. Зэлук! гъур непэ съхьатыр 22:30-м аублэшт.

Нээлүүгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТЫЛН Нурбай.

Зэхэзыагъэр ык! къыдэзыхырэр:

Адыгэ Республикаанкэ лъэпк! Иофхэмкэ, Икъыб къэралхэм ашы псэурэ тильэпкъэхъэм адьыр! зэпхынгъэхэмкэ ык! къэбар жъугъэм иамалхэмкэ и Комитет Адресыр: ур. Крестянскэр, 236

Редакциер зыдэш! эр: 385000, къ. Мьеңкүапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79,

Редакцием авторхэм къа! хырэр А4-к! э заджхэрэх тхъажхуу зипчыагъэк! 5-м емыхъхэрэр ары. Сатырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлжэу, шрифтыр 12-м нахь цыкунэу щытэп.

Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхъагъэхэр редакцием зэк! гъэж! къожых.

E-mail: adygoevoice@mail.ru

Зыщаушыхытыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын Иофхэмкэ, телерадиокэтынхэмкэ ык! зэльы-Иссык! эамалхэмкэ и Министерстве и Темир-Кавказ чып! гъэйоры-шап!, зэраушыхытыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщаушыхытырэр ООО-у

«Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мьеңкүапэ, ур. Пионерскэр, 268

Зэк! хэмкэи пчыагъэр

3849

Индексхэр

52161

52162

Зак. 2928

Хэутынм узчи-къэтхэнэу щыт уахътэр Съхьатыр 18.00

Зыщики! этхэгъэх уахътэр Съхьатыр 18.00

Редактор шхъя! эм игуадзэр Мэшл! къо С. А.

Пшъэдэж! къожь зыхырэ секретарыр

Жак! хэмкъо А. З.